

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Over een secundaire analyse

Hoogerwerf, A.

Citation

Hoogerwerf, A. (1968). Over een secundaire analyse. *Acta Politica*, 3: 1967/1968(4), 353-354.
Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451047>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451047>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

In ons design blijken de verschillen in progressiviteit tussen de diverse kerkgenootschappen niet te verdwijnen bij het constant houden van de inkomensfactor (samen met nog drie factoren). Dit verschil tussen Hoogerwerfs en ons resultaat wordt vermoedelijk veroorzaakt door de meer betrouwbare index voor progressiviteit die wij construeerden en door het gebruik van variantie-analyse bij de toetsing.

Variatie-analyse is een aanzienlijk scherpere toetsingsmethode dan de door Hoogerwerf gebruikte chi-kwadraat toets.

Waar onze resultaten overeenkomen met die van Hoogerwerf, n.l. verschillen in progressiviteit tussen diverse opleidingsklassen, tussen inkomensklassen, géén verschillen tussen leeftijdsklassen en tussen mannen en vrouwen, zijn onze resultaten sterker gefundeerd, daar ons meetinstrument meer betrouwbaar is en in onze analyse de invloed van elke factor onderzocht werd bij het constant houden van alle andere factoren uit het design. Door bijv. de factor inkomen niet constant te houden bij zijn onderzoek naar het belang van de factor opleiding, was het zeer wel mogelijk, dat de door Hoogerwerf gevonden verschillen in progressiviteit tussen de diverse opleidingsklassen in feite veroorzaakt werden door verschillen in inkomen tussen de opleidingsklassen. Uit onze analyse blijkt echter, dat de verschillen in opleidingsklassen ook bestaan bij het constant houden van inkomen en de andere variabelen. Uit onze analyse blijkt echter ook, dat de vijf ingevoerde factoren tezamen hoogstens 32% van de totale variantie in de progressiviteitscores kunnen verklaren, terwijl tenminste circa 40% van de totale variantie toegeschreven moet worden aan variabelen die niet zijn opgenomen in het design.

Dit wijst erop, dat men geen redelijke schatting kan geven van de progressiviteit van een persoon op grond van kennis van de positie van die persoon op de variabelen uit ons design. Men zou, voor een redelijke schatting, de positie van die persoon op diverse, voor ons op dit moment onbekende, andere variabelen moeten kennen.

Deze variabelen kunnen van situationele aard zijn; zo kan het zijn, dat talloze sociale situaties op verschillende wijze van invloed zijn op iemands progressiviteit. Hierbij kunnen wij b.v. denken aan iemands status binnen een bedrijf of frustraties die iemand heeft in zijn gezin. Het is echter ook mogelijk, dat persoonlijkheidsvariabelen een veel belangrijkere rol met betrekking tot progressiviteit spelen dan situationele. Zo is het niet ondenkbaar, dat autoritaire personen in het algemeen minder progressief zullen zijn dan niet-autoritaire personen. Aan het concept 'autoritarisme' relateert men immers eigenschappen als rigiditeit, eerbied voor gezag, eigenschappen die zeer wel passen in een conservatieve levenshouding.

Zelfs al zou men aannemen, dat situationele factoren van primair belang zijn m.b.t. progressiviteit, dan nog mag men niet vergeten, dat gelijk-

soortige sociale situaties door personen totaal verschillend kunnen worden gepercipieerd. Waar b.v. de één zijn status in een bedrijf een zorgwekkende zaak vindt en zich voortdurend spiegelt aan zijn superieuren, is een ander volkomen tevreden met dezelfde hoeveelheid status. Waar de één bepaalde situaties in zijn gezin als zeer frustrerend waarneemt, zal een ander dezelfde situaties weglachen en niet als frustrerend percipiëren. Daar komt nog bij, dat persoonlijkheidseigenschappen ook nog van invloed zijn op het al dan niet in bepaalde situaties geraken. Zo roepen bepaalde personen b.v. sneller 'frustrerende situaties' op dan andere.

In verder onderzoek naar progressiviteit zal dit samenspel tussen personeigenschappen en situationele factoren verder onderzocht moeten worden.

OVER EEN SECUNDAIRE ANALYSE

door A. Hoogerwerf

Een secundaire analyse heeft meer zin naarmate men er meer in slaagt met oud materiaal een nieuwe probleemstelling te beantwoorden. Het doel van Lange, Brinkman en Koomen is blijkbaar geweest met oud materiaal — mijn enquête werd in 1962 gehouden en mijn proefschrift verscheen in 1964 — een oude probleemstelling nog eens te beantwoorden. Dit heeft zin voorzover men zelf ervaring wil opdoen en voorzover men er in slaagt het oude probleem beter op te lossen dan in de primaire analyse is gedaan.

Als een goed voorbeeld van een betere, althans in statistisch opzicht meer verfijnde, oplossing beschouw ik het artikel van Ph. C. Stouthard over 'Varianten en aanvullingen op de chi-kwadraat-toets', in *Sociale Wetenschappen*, 9de jaargang, nummer 1 (1966), pp. 196-207. Stouthard constateerde dat ik de (toen) gangbare werkwijze had gevolgd en besprak enkele procedures die een genuanceerder tabellen-analyse mogelijk maken dan een chi-kwadraat-toets op een eenvoudige nulhypothese. Het spijt mij te moeten vaststellen dat Lange c.s. na alles wat in en over *Protestantisme en Progressiviteit* reeds gezegd is weinig nieuws te bieden hebben. Ik beperk mij daarom tot enkele korte kanttekeningen.

1. Lange c.s. gebruikten, blijkens hun nieuwe index, impliciet een andere werkdefinitie dan ik met een uitvoerige toelichting (pp. 28-61) gekozen had. Door middel van hun index meten zij een moeilijk te definiëren geheel van opvattingen, waarbij het door mij uitvoerig toegelichte onderscheid tussen progressiviteit en reactionarisme en de nood-

zakelijke beperking tot een bepaald gezichtspunt (bijvoorbeeld gelijkheid) verloren zijn gegaan.

De unidimensionaliteit die hun index volgens hen in hogere mate dan de mijne bezit, is een statistische, geen theoretische unidimensionaliteit. Lange c.s. kritiseren mij omdat ik item 17 (ontwikkelingshulp) heb opgenomen; zelf nemen zij echter 'per vergissing' item 19 (onderwijs) op, alsmede — maar dit zien zij niet als een vergissing — de items 19, 21, 22, 43, 48 en 71. Ik beschouw hun procedure, waarbij zij uit correlaties tussen willekeurig gekozen vragen bepaalde begrippen afleiden, als een verwerpelijk, a-theoretisch operationalisme. Hun opzet is verwant met die van Eysenck, die ik uitvoerig heb bestreden (pp. 55-57).

2. Lange c.s. gebruiken slechts vijf factoren. Deze verklaren ten hoogste 32 procent van de totale variantie in de 'progressiviteitscores'. In mijn onderzoekontwerp waren echter aanzienlijk meer dan deze vijf factoren (kerkelijke gezindte, inkomen, opleiding, leeftijd en geslacht) ingevoerd, bijvoorbeeld ook subjectieve sociale status, klasse-identificatie, drie vormen van tevredenheid, kerkgang, subjectieve verbondenheid met de kerk, partij-aanhang en diverse opvattingen. De persoonlijkheidskenmerken waren bewust buiten mijn onderzoekontwerp gelaten (pp. 20-22).

3. Ten onrechte zeggen Lange c.s. dat ik de factor inkomen niet constant gehouden heb bij mijn onderzoek naar het belang van de factor opleiding. Men zie p. 187, de eerste volle alinea. Overigens komt het me voor dat zij wel wat erg gemakkelijk heenlopen over de vele lege cellen (bijvoorbeeld 69 van de 240) in hun tabellen.

4. Een onderzoeker staat voor de keus hoe hij zijn schaarse hulpbronnen — met name tijd, energie, kennis en geld — over de verschillende onderdelen van het onderzoek zal verdelen. Dit geldt des te sterker voor het eenmansonderzoek van een promovendus. Bij zijn keuzen speelt uiteraard ook zijn persoonlijke belangstelling een rol.

De secundaire analyse van Lange c.s. heeft mij er niet van kunnen overtuigen dat ik meer van mijn hulpbronnen aan de statistische analyse en minder aan het theoretische en historische deel had behoren te besteden. Hun werk, en dat van hun statistische en wiskundige adviseurs, heeft tot een statistische verfijning geleid, die echter volgens een bekende procedure tot stand kwam en zeker na het artikel van Stout-hard geen nieuwe gezichtspunten opende. Hun impliciete begripvorming beschouw ik als een operationalistische vergissing. Hun onderzoekresultaten bevestigen de oude en leiden niet tot nieuwe theoretische inzichten. Bovendien heeft — maar dat konden de schrijvers nog niet weten — het verkiezingsonderzoek 1967 inmiddels nog niet gepubliceerde gegevens opgeleverd, die de conclusies van *Protestantisme en Progressiviteit* in uitgebreide en wellicht ook verbeterde vorm ondersteunen.

LITERATUUR

PARSONS EN HET POLITIEK SYSTEEM

door P. Nijhoff

I Het boek van Mitchell

In de Prentice-Hall reeks die onder redactie van David Easton gewijd is aan empirisch gerichte politieke theorie, is als een van de eerste monografieën een kritische analyse en samenvatting verschenen van de theorie van Talcott Parsons, voorzover die voor de politiek van belang is.¹ Uit deze keus blijkt dat theoretisch gerichte politicologen niet alleen geïnteresseerd zijn in systeem-analyse, maar dat ook de mogelijke bijdrage van de nogal ontoegankelijke socioloog Parsons hen intrigeert. Mitchell, een Amerikaans politicoloog, introduceert zichzelf als een 'kritische vriend' van Parsons, en daarmee geeft hij een paar belangrijke ingrediënten voor elke Parsons-exegeet aan. Een zekere sympathie, die het mogelijk maakt zich serieus in te leven in de grote onderneming — een zeer abstracte, zeer algemene theorie van het menselijk handelen —, en een zekere distantie die voorkomt dat de pogingen van Parsons als dogma's beschouwd worden. De richting die Parsons inslaat, en de lijnen die hij volgt, worden door Mitchell beschouwd als een waardevolle basis voor zijn eigen werk — en zijn doel is om met dit boek ook andere politicologen te overtuigen van die waarde.

De eerste drie hoofdstukken van het boek zijn gewijd aan een algemene introductie tot Parsons: zijn plaats in de wetenschappelijke wereld, zijn algemene theorie van het handelen en zijn meer specifieke theorie van het sociaal systeem. Dan volgen vier hoofdstukken over de plaats van het politieke subsysteem binnen het sociaal systeem en tot besluit wordt de relatie besproken tussen Parsons' ideeën en stellingname in de actuele politiek. In de loop van het boek worden de contouren van Parsons' betekenis (wát zijn werk betekent en óf het wat betekent) wel duidelijk, maar het lijkt mij dat de lezer daar alleen van doordrongen zal raken als hij al wat thuis is in politicologische systeem-analyse en sociologie. De in dit opzicht enigszins geschoolde lezer heeft hier echter de letterlijk unieke kans om van de nogal verspreide en steeds moeilijke geschriften van Parsons een begrijpelijke en betrouwbare samenvatting te vinden. Niet alleen voor politicologen, maar ook voor zeer vele sociologen is hier de gelegenheid om nu eens na te gaan of Parsons terecht of ten onrechte zo 'ingewikkeld' is.

II Het systeem

Het menselijk handelen wordt volgens Parsons door een viertal systemen beheerst: het culturele systeem, het sociaal systeem, het persoonlijkheidssysteem en het menselijk organisme, voorzover het door leerprocessen beïnvloedbaar is. Deze vier systemen zijn uiteraard abstracties van de concrete handelende mens en zij staan door input-output relaties in open verbinding met elkaar.

Voor economen, politicologen, sociaal-psychologen en sociologen is vooral de werking van het sociaal systeem van belang — de grensrelaties met de andere systemen mogen echter nooit uit het oog verloren worden, vooral omdat van daar uit conflict en verandering in het sociaal systeem (b.v. door wijdverspreide psychische frustraties of vernieuwingen in cultureel opzicht) begrijpelijk en verklaarbaar

¹ William C. Mitchell, *Sociological Analysis and Politics: the Theories of Talcott Parsons*. Englewood Cliffs, N.J., 1967.